

Uluslararası Sosyal Araştırmalar Dergisi

The Journal of International Social Research

Cilt: 5 Sayı: 23 Volume: 5 Issue: 23

Güz 2012 Fall 2012

www.sosyalarastirmalar.com Issn: 1307-9581

TRABZON VE ÇEVRESİNDE KLÂSİK TÜRK MÜZİĞİNİN TARİHSEL GELİŞİMİ THE HISTORICAL DEVELOPMENT OF CLASSICAL TURKISH MUSIC IN TRABZON AND SURROUNDINGS

Abdullah AKAT*

Öz

Çalışmada, Klâsik Türk müziği icraları ve icracıları üzerinden Trabzon ve çevresindeki Klâsik Türk müziğinin tarihsel gelişimi ele alınmaktadır. Konunun ele alınmasındaki amaç, saray mûsikisi olarak görülen Türk müziğinin Anadolu'da şehir hayatının var olduğu, kozmopolit yaşıntının hâkim olduğu yerleşimlerde halk tabanında icra edildiğini ve kendi içerisinde gelenekler ve icra özellikleri oluşturduğunu vurgulamaktır. Diğer taraftan, Trabzon ve çevresindeki şehir mûsikisine dikkat çekerek, konu hakkındaki çok az sayıda bulunan mevcut kaynakların çoğaltılmasına ve farklı bakış açılarıyla konunun geliştirilmesine katkıda bulunabilmektir. Çalışmanın yöntemini, literatür taramasının ardından gerçekleştirilen alan çalışmaları belirlemektedir. Yerinde gözlemler, söyleşiler, sözlü tarih çalışmaları, Türk müziği eğitim kurumlarının arşivlerinde bulunan icraların ve bölgede tarafımızca kayıt altına alınan Türk müziği icralarının incelenmesi ile elde edilen veriler araştırmaya yön vermiştir.

Anahtar Kelimeler: Doğu Karadeniz Bölgesi, Trabzon, Klasik Türk Müziği, Eğitim, Müzik Kültürü.

Abstract

In this article, the historical development of Classical Turkish music in and around Trabzon through the Classical Turkish music performances and performers will be discussed. The aim in focusing on this subject is to emphasize the fact that Turkish music which seen as court music, has performed by public in the settlements at Anatolia where cosmopolite city life has existed and formed rituals and performance characteristics in itself. This article, on the other hand, aims to contribute in increasing the limited number of resources about the subject and developing the subject with different point of views by drawing attention to urban music in and around Trabzon. The field work which is done after literature review designates the method of the study. Field observations, interviews, oral historical studies, the datums obtained by researching the performances archived in Turkish music educational institutions and the performances that recorded by ourselves in the region have direct this research.

Keywords: Eastern Black Sea Region, Trabzon, Turkish Classical Music, Education, Music Culture.

Giriş

Trabzon, tarihin ilk dönemlerinden bugüne dek Doğu Karadeniz Bölgesi'nin en önemli şehri olmuştur. Bu sebeple tarihte bu topraklar üzerinde kurulmuş olan devletlerin de

* Yrd. Doç. Dr. , KTÜ Devlet Konservatuarı, Müzikoloji Bölüm Başkanı, Söğütü/ TRABZON

başkentliğini yapmıştır. Osmanlı Devleti'nin en önemli sancaklarından biri olan Trabzon, Yavuz Sultan Selim ve oğlu Kanuni Sultan Süleyman'ı yetiştiren şehir olarak bilinmektedir. Birçok önemli bilim adamı, müzisyen, şair, ressam, bürokrat vb. önemli kişiler yetiştiren şehir, bölgede etkileşimin en karmaşık olduğu ve taşınmaların sonsuz sayıda yaşandığı kozmopolit bir alan olarak görülmektedir. Uluslar arası liman ticareti, İran transit yolunun Trabzon'dan başlaması, tarihi İpekyolu üzerinde bulunması ve jeopolitik önemi itibarıyla başta İstanbul olmak üzere bir çok Asya ve Avrupa şehri ile etkileşmiştir.

Müzikal yapı tüm Doğu Karadeniz Bölgesi'nden unsurlar taşıdığı gibi, Trabzon geçmişten beri önemli bir kültür-sanat şehri olması münasebetiyle klâsik Türk Müsîkîsi, klâsik batı müziği, âşık müsîkîsi, civar yörelerden taşınarak gelen halk müsîkîsi, dini müsikî gibi birçok müzik türünü bünyesinde taşımaktadır. Şehir merkezi ile köy yerleşimleri her anlamda önemli farklılıklar içermektedir. Kemeçe, davul-zurna, kaval gibi yerel çalgılar ve bu çalgılarla icra edilen yerel müzikler şehir merkezinde pek kabul görmemekle birlikte, bunun yerine Türk müsikîsi çalgıları ön plana çıkmıştır. 1950'li yıllara dek hemen her evden ud, keman, kanun, tef gibi çalgılar çıktığı bilinmektedir. 1929 yılında İstanbul Konservatuvarı Folklor Heyeti'nin dördüncü tetkik seyahati münasebetiyle Trabzon'a gelen Mahmut Ragıp Gazimihal, öteden beri şehirde Alaturka müsikînin var olduğunu belirterek, o döneme kadar bulunan müsikî eğitim kurumları ile şehrin müsikîşinasları hakkında bazı malumatlar vermektedir. Türk müziği eğitimi veren kurumları oldukça eskiye dayanan Trabzon'da yapılan icralar, icraların özellikleri ve gerçekleştiği mekânlar da ayrıca önem taşımaktadır.

Çalışmanın temel esprisini oluşturan Klâsik Türk müziği, tarihsel açıdan oluşum, dönüşüm, klâsik, son klâsik, romantik ve çağdaş dönem olmak üzere altı dönem içinde değerlendirilebilir. 10. yüzyıldan 15. yüzyılın başına kadar geçen süre, Türk müziğinin teorik yönleriyle açıklandığı dönemi kapsamaktadır. Bu dönemin sonlarına doğru Abdülkadir Meragi (http://tr.wikipedia.org/wiki/Abd%C3%BClkadir_Meragi) bir sonraki evrenin başlangıcını oluşturarak Türk müziğinde yeni bir dönemi başlatmıştır.

15. yüzyılın başından 17. yüzyıla doğru doğuya düzenlenen seferler sayesinde, Osmanlı sarayında, Ortadoğu'dan getirilen müzik ve sanat adamlarının faaliyet gösterdiği bilinmektedir. İtri (1640-1712) döneminde Avrupaî Barok ve Rokoko etkilerin Osmanlı sarayına nüfuz ederek, zamanının doğu kültürüyle bir sentez oluşturması *klâsik dönem* olarak nitelendirilebilir. 1730'dan (<http://tr.wikipedia.org/wiki/1730>) İsmail Dede Efendinin'nin 1846'da ölümüne dek uzanan dönem ise *son klâsik dönem* olarak adlandırılmaktadır. Tanzimat fermanının ilan edildiği yıllardan (1839) II. Dünya savaşı'nın sona erdiği 1945'e kadar süren akım da *romantik dönem* olarak anılmaktadır.

Klâsik Türk müziği ve Türk Sanat Müziği bir birine yakın müzik türleri olsa da; "Klâsik Türk müziği", daha ziyade tarihî anlayış ve bir imparatorluk geleneğini temsil ederken, sanat müziği ise batı müzik terminolojisinden ödünç alınmış daha çok müsikînin Cumhuriyet döneminde aldığı modern biçimi ifade etmektedir.

Klâsik Türk müziği; Orta Asya, Selçuklu ve özellikle Osmanlı uygarlığının bir ürünü olarak, pek çok milletin müziklerini etkilemiş, onların müziğinden de etkilenmiştir. Bu nedenle, klâsik müsikî, gerek verdiği toplumsal mesaj ve anlayış, gerekse formlar ve usuller açısından zengin bir müzik türü olmuştur.

Araştırmada, Türk müsikîsinin Trabzon'da ne zamandan beri icra edildiği, Trabzon'daki müsikî eğitimi veren en eski kurumların hangileri ve bünyelerindeki müsikîşinasların kimler olduğu ve şehirde müsikînin kendine özgü bir icra tarzı olup olmadığı gibi sorulara cevap aranmaktadır.

Trabzon Bağlamında Klâsik Türk Müziğinin Tarihsel Serüveni

Trabzon'da Türk müziği icralarının hangi dönemde başlamış olduğu bilinmemektedir. Şehir tarihi incelendiğinde, Fatih Sultan Mehmet'in şehri fethettiği 1461 tarihinden önce şehir merkezi ve çevresinde müslim ve gayri-müslim Türk toplulukları kısmen bulunmasına rağmen

mûsikînin buraya fetihten önce yerleşmiş olma ihtimali oldukça azdır. Trabzon'un fethinden sonra şehir merkezinin Türkleştirilmesi amacıyla Osmanlı iskân politikaları çerçevesinde Anadolu'nun başta Konya, Karaman, Amasya, Manisa bölgeleri olmak üzere çeşitli yerlerinden ve Balkanlardan önemli bir Türkmen nüfusu yerleştirilmiştir. Bunun yanı sıra Osmanlı açısından stratejik bir yer olarak görülen Trabzon'a devlet teşkilatı hemen kurulmuş, şehir tıpkı Bizans döneminde olduğu gibi küçük İstanbul olma özelliğini sürdürmüştür. Aynı şekilde bu dönemde İstanbul'da egemen olan mûsikî anlayışının Trabzon'da da takip edildiğini söylemek mümkündür. Nitekim mûsikî ile ilgisi olduğu bilinen padişahlardan biri olan Yavuz Sultan Selim Osmanlı tahtına geçtiği zamana dek Trabzon'da valilik yapmıştır ve ömrünün en uzun zamanını burada geçirmiştir. Oğlu Süleyman ise çocukluk yıllarını burada geçirmiştir. Ancak, Süleyman'ın Trabzon'da kaldığı süre içerisinde bir mûsikî eğitimi alıp almadığı bilinmemektedir. Günümüzdeki Gülbahar Hatun Camii'nin geçmişte var olan yapısıyla Trabzon'da önemli bir külliye olduğu düşünüldüğünde, pekâla mûsikî eğitiminin bu dönemden itibaren var olduğu sonucu ortaya çıkar ki, bu ihtimal göz ardı edilmeden tarihi kaynaklarda araştırılması gereken bir husustur.

Trabzon'da Mûsikî Eğitimi Veren Kurumlar ve Mûsikîşinaslar

1929 yılında İstanbul Konservatuvarı Folklor Heyeti'nin dördüncü tetkik seyahati münasebetiyle Trabzon'a gelen Gazimihal'in o döneme dair ifadeleri konuyu aydınlatmakla birlikte günümüze bırakılmış önemli bir kaynaktır.

"Trabzon mûsikî ritimleri ile Azerbaycan oyun ritimleri arasındaki hayrete şayan benzeyişler dikkatimizi celbetti. Trabzon'da öteden beri klâsik Alaturka Mûsikî vardır; keza, İç Anadoludaki "uzun hava" <<oturak havası>> nev'inden mûsikîler ve halk sazları da kullanılıyor... Trabzon'un bugünkü "Necmi Atı" gençlik kulübünün mûsikî şubesi, iki kısımdır: (Şark mûsikîsi) kısmı 40 kişiliktir. 1339 (1921)'de teessüs edip reisi Osman beydir. Mûsikî şubesinin ilk reisi Ziya B. İdi [ki, elyevm İstanbul rejisinde memurdur]: şimdiki reis ise, ser komiser ve Polis Mektebi muallimlerimden mûsikî aşinâ Cemil beydir. Avrupa mûsikîsine heveskar amatörler ile ise, "Trabzon Erkek Muallim Mektebi" ve Lisesi mûsikî hocası Necmettin B. oğraşır. Urfa'dan gelme küçük İbrahim oğullarından "Lügati Cudi" sahibi İbrahim Cudi merhum (vefatı 1341) (1923) Trabzon'un tanınmış âlim ve şairlerinden olup, bir "Hususi Zeytinlik Mektebi" açarak gençliğe çok hizmet etmişti. Programına (mûsikî) koyan ilk Karadeniz mektebi işte bu müessesedir. Trabzon âlim ve şairlerinden Hafız Zühtü merhumun oğlu Rağıp E. Bu dersin hocası idi: düm tek ile şarkılar, ilahiler geçerdi; İbrahim Cudi beyin Sultan Hamit medhiesi -zeman icabı- mektep marşı diye okunurdu. Rağıp efendi, mûsikîyi, mekam âşina babasından geçmiş; o ise, vaktiyle Trabzon'da ikamete memur olan meşhur Dede Efendi'den öğrenmişti." (Gazimihal, 1929: 26).

Dede Efendi'nin Tayyipzade Hafız Zühtü Bey ile birlikte 1822-23 yıllarında Trabzon'da mûsikî icra etmekte olduğu o dönemde Gazimihal tarafından yazılmasına rağmen hala bir rivayet olarak görülmektedir. "Öğrencisi Dellalzade İsmail Efendi'ye, Trabzon'un gerçek bir kültür hazinesi olduğunu, yazmış olduğu bir mektubunda söz ettiğini kaynak göstermeden ileri sürenler olmuştur." (Baylan, 1991: 46).

Bestekar Leyla Saz Hanım, Giritli Sırrı Paşa'nın eşi olarak 1879 yılında Trabzon'da bulunarak mûsikî çalışmaları gerçekleştirmiştir. Oturdıkları ev şimdiki Rus Konsolosluğu'dur. Leyla hanım evlerde çok iyi ud çalan hanımların varlığından dolayı birlikte gerçekleştirdikleri meşkler ve dersler yoluyla mûsikî çalışmalarını bu hanımlarla birlikte sürdürmüştür. (Baylan, 2011)

20. yüzyılın başında Trabzon'da faaliyet göstererek mûsikî eğitimine katkıda bulunan dernek ve kulüpler şu şekildedir.

Necmiati Spor Kulübü Orkestrası, İdman Ocağı Spor Kulübü Orkestrası, İdman Yurdu Spor Kulübü, Halk Evi'nin Ar (Sanat) Kolu, Gençler Kulübü, Doğan Spor Kulübü.

Bu kulüplerin tamamının mûsikî şubeleri bulunmaktadır, bazılarının tiyatro kolu da mevcuttur. Gençler Kulübü'nün Saz Heyeti ve Orkestrası hakkında geniş bilgileri kulübün yayın organı olan Akın Dergisi'nde görebilmekteyiz. Yine Necmiati kulübünün de "Necmiati" adıyla çıkardıkları kendi dergileri vardır.

1 Haziran 1932'de Akın Dergisi'nin 5. sayısında düzenlenen gece şu şekilde nakledilmektedir:

"...Alaturka başlıyor... Sabahaddin (keman) Cafer (kemençe) Kenan (cünbüş)'ün sazlarına Burhaniddin ve Rahmi sesleri ile refakat ediyorlar... (Ferahnak) makamının baygın nağmeleri ile (Titrer Yüreğim) ve (Kürdili)'nin kıvrak süzülüşleri ile (İncecik kıvrak belinden) bir zembere gibi gönüllerde akisler yaptı... (Segah)'ın içli nağmeleri (Ölürsen yazıktır)'da ıstırabı damla damla sunan ve (Mahur Saz Semaisi) bilhassa sonlarında hisleri şahlandıran birer müessir oldular... Artık kendimizi dinliyoruz... Mustafa Beyin (Münzeviler Beldesi) ve (Milli yegah) saz semaisinin zevkini Sabahaddin'in keman ve Cafer'in viyolonselinden yudum yudum tattık."

Gecenin devamında bir bölüm için ise "Sabahaddin rebabı ile hicazdan yanık bir kalp gibi sızlayarak kıvrak bir akışla hüseyni'ye geçiyor..." demektedir.

Burada rebab icrasını gerçekleştiren Sebahattin Bey, 1930'lu yıllarda Trabzon'da İş Bankası'nda Kanbiyo servisinde çalışmaktadır. Ona ait bir söz oldukça önemlidir. "O yıllarda Trabzon'daki gençliği Türkiye'nin başka yerlerinde bulamazdınız. Ben ciddiye almadan gittiğim Trabzon'da bazı kitapları bilgimi pekiştirmek için yeniden okumak zorunda kalmıştım." (Baylan, 2011)

Bu durum elbette kentli kültürün sonucudur ve bu dönemde Trabzon'da bir çok önemli mûsikîşinas yetişmiştir. Ailece yapılan fasıllar oldukça meşhurdur ve evler bir bakıma eğitim yerleri gibidir. Cevdet Yalçın ve ailesi, Ferit Tekebey, Mahmut Gürkan, Razi Aksu ve oğlu Osman Aksu, İhsan Hizer, Süheyla Altmışdört ve babası Salih Altmışdört, Sırrı Altmışdört, Sadri Ayata, Tanburi Fransız Ali ve diğerleri...

Bestekar Fehmi Tokay (1889-1959), Trabzon-İran transit yolu yapılırken Trabzon'da şantiye şefi olarak bulunmuştur. 1937 yılında bulunduğu Trabzon'da Dizdar ailesinin kızı Nergis Hanım'a aşık olmuş "Benzemez kimse sana tavrına hayran olayım" şarkısını onun için bestelemiştir.

Yine 1937 yılında Atatürk'ün Trabzon'u üçüncü ve son ziyaretleri esnasında akşam bir fasıl tertip edilmiştir. Atatürk İstanbul'dan gelen müzik topluluğunu gereksiz bularak geri göndermiş ve Trabzonlu mûsikîşinasları dinlemeyi arzu etmiştir. Bunun üzerine Necmiati Spor kulübünün müzik koluna mensup hanende Rıza Hançer, Tamburi Hafız Osman, Takunyacı Salih (kemancı) ve diğer iki müzisyen ile birlikte Ata'nın huzurunda fasıl gerçekleştirmişlerdir. Ata'nın fasılı oldukça beğendiği hatta bazı şarkıları kendisinin okuduğu ve sazandelerin kendisin refakat ettiği bilinmektedir.

1950'lere gelindiğinde Trabzon'da bu dönemin devamını ele alan ve günümüzde hala öğrencilerinin mûsikî çalışmalarını sürdürdüğü bir kuşak yetişmiştir. 1955 yılında kurulan Trabzon Mûsikî Cemiyeti bir çok konserler ve ses yarışmaları düzenlemiştir. Hatta bu ekip Erzurum'dan Samsun'a kadar uzanan bir bölge içerisinde bu etkinlikleri icra etmiştir. Bestekar ve kemani Temel Şükrü Doğru beyin yönettiği orkestrada kemanda Hamit Yalçın, udda Teoman Önal, tanburda Suat Kurtuldu, kanunda Osman Aksu, klarnette Osman Veyisoğlu, ritim sazlarında Süleyman Bilgiç ve Hilmi Güner vardır. Bunun yanı sıra Nusret Şakar, Necati Kurt gibi müzisyenlerde bulunmaktadır. Cemiyet çok uzun soluklu olmayarak 1960'lı yıllarda kapanmıştır.

Trabzon Liselerinden Yetişenler Cemiyeti ve Halk Eğitim Merkezi çatısı altında Ahmet Selim Teymur'un yeni bir koro oluşturması üzerine çalışmalar orada sürdürülmüştür. Böylece

Temel Şükrü Doğru ve arkadaşları Türk Sanat Mûsikîsi Topluluğu doğmuş ve uzun süre faaliyetlerini sürdürmüştür.

Bu dönemde Ahmet Selim Teymur Trabzon Liseleri'nden Yetişenler Cemiyeti'nde mûsikî çalışmalarına katılanlara yol göstermek üzere hazırladığı bir kaynak kitap yazmıştır. "Türk Mûsikîsi", adını taşıyan eser önce 1979-1981 yılları arasında üç ayrı cilt olarak yayımlanmış, sonradan tek bir cilt haline getirilmiştir. Günümüzde Pan yayıncılık kitabın yeni baskısını yapmıştır. Nazari bilgilerin incelikleri, Ahmet Selim Teymur'un çok önem verdiği genç kuşakların kolayca kavrayabilecekleri bir dil ve sistematikte aktarılmaya çalışılmıştır. Kitapta, Genel Bilgiler, Basit Makamlar, Küçük Usuller, Göçürülmüş (Şed) Makamlar, Birleşik Makamlar ve Büyük Usuller yer almaktadır.

1987'de bu cemiyetten ayrılan isimlerin oluşturduğu Trabzon Müzik ve Halk Oyunları Derneği ve daha sonra yaşanan yeni ayrılıklarla birlikte bugün bu kökten yetişen bir çok değerli müzisyen farklı çatılar altında mûsikî icralarına devam etmektedir.

Günümüzde aktif olarak faaliyetlerini sürdüren dernekler ve koro şefleri:

Trabzon Valiliği Tevfik Serdar Kültür ve Sanat Merkezi TSM Korusu - Hasan Tahsin Öğretmen

Trabzon Valiliği Kültür Müdürlüğü TSM Korusu - Ergin Aydın

Trabzon Belediyesi TSM Korusu - Taşkın Özer

TRT Trabzon Radyosu TSM Korusu - Özdemir Hafızoğlu

TLYD Vakfı TSM Korusu - Özdemir Hafızoğlu

Akçaabat Belediyesi TSM Korusu - Salih Kazancıoğlu

Trabzon Müzik ve Halk Oyunları Derneği TSM Korusu - Armağan Yavruoğlu

KA-FEM TSM Korusu - Recep Ragıp Demeli

Trabzon'da Mûsikî İcrası ve Özellikleri

Trabzon'da mûsikînin kendine özgü bir icra tarzı oluşturduğunu söyleyemeyiz, ancak icralardaki bazı hususlar oldukça önemlidir. Trabzon'da mûsikî icrası gerçekleştirilen alanlar günümüzde konser salonları, balo salonları ve özel gecelerin düzenlendiği çeşitli salonlardır. Geçmişte ise bu tür salonlar haricinde mahalle araları, konaklar, yazlıklar ve mesire yerleri gibi alanlarda icralar görülmektedir. Bu durum mûsikînin köklülüğünü ve halk tabanına yayılmış bir icra tarzı oluşturduğunu göstermektedir. Bu sebeple icra yapılan mekânları incelemekte fayda vardır.

Konaklarda düzenlenen fasıl gecelerinde erkek ve kadınlar ayrılmaktadır. Gece olup biten görülmesin diye özellikle kadınların buldukları bölümlerde ya âmâ çalgıcılar fasıl yapmakta ya da çalgıcılar bir perdenin arkasına yerleştirilmektedir. Konaklar mûsikî için çok önemlidir çünkü meşk Trabzonlular için ayrı bir öneme sahiptir. Aileler kendi aralarında bile fasıl icraları gerçekleştirmektedir. Her evde mutlaka fasıl icrası yapabilecek kadar mûsikî icracısı mevcuttur. Hatta bir evden yapılan ud taksimine, karşı evden keman taksimi ile cevap verildiği gibi durumlar tarafımıza aktarılmıştır. (Öğretmen, 2011).

Yakın tarihe dek Trabzon'un kendine has bir mûsikî zevkinin varlığından söz edilebilir. Eski mahalleler bu zevkin en önemli tanıklarındır. Faroz, Sotka, Erdoğan, Arafılboyu, Zeytinlik, Boztepe gibi mahalleler bu konularda başı çekmektedir. Her birinde bu işi üstlenmiş icracılar mutlaka bulunmaktadır. Hatta bu durum zaman zaman farklı durumlarda yaratmıştır. Örneğin, Trabzon'un çok meşhur bir kabadayısı ve aynı zamanda tefecilikte yapan Süleyman bey klarnet çalmaktadır. Edinilen bilgilere göre üst düzey icralar yapabilen bir müzisyendir. 1941-42 senelerinde şimdiki Dumlupınar İlköğretim Okulu'nun bulunduğu arazide yağmurlu bir gecede tefecilik yüzünden bıçaklanarak öldürülmüştür. (Baylan, 2011)

Her evde mutlaka ud çalan bir bayan vardır. Ud çalamayan hanımlar evde kalmakta ve istenmemektedir. Bazı hanımlar arasında keman ve piyano çalanlar da vardır. Fakat Trabzon merkezde ve Akçaabat Ortamahalle'de ud çalamayan bayanların kocaya gidememesi gerçekten

ilginç bir durumdur. Aynı durum Tirebolu'da da kısmen vardır ve kızların çeyizine çaldıkları udun konulması bir gelenek haline dönüşmüştür. Hatta kadınların hamamlarda mûsikî icraları yaptığı bilinmektedir. Bunun yanı sıra kadınlar arasında tef çalmak oldukça yaygındır. Tef'in bulunmadığı zamanlarda özellikle mahalle aralarındaki meşkler esnasında "fincan çalmak", "gügümdibi çalmak" gibi adetler oluşmuştur.

Trabzon'da Cumhuriyetin ilk döneminde 52 gazino bulunmaktadır. Kavak Meydan gibi meydanlar kültürel açıdan oldukça önemlidir. Buralarda sürekli icralar sergilenir. Fuar alanları ve yazlık sinemalar da zaman zaman bu amaçla kullanılmaktadır. Bu mekanlarda konserler vermek üzere Trabzon'a bir çok mûsikîşinas gelerek icralarda bulunmuştur. 1930'lu yıllarda Hafız Mehmed Saz Heyeti, Mahmure Handan, Hafız Burhan, Kemani Elmas Mehmed Saz Heyeti, Hafız Ahmet, Sabriye Tokses, Süheyla Bediye, Zeki Duygulu, Hamiyet Duygulu ve sonrasında günümüze dek onlarca besteci, ses ve saz sanatçısı şehirde icralar yapmıştır. Hatta Hamiyet Yüceses Trabzonlu Ongan Ailesi'ne gelin olarak gelmiş, kısa süren evliliğin ardından şehirden ayrılmıştır.

Sonuç

Trabzon'da mûsikî geçmişi oldukça köklüdür. Böyle bir yapının günümüzde izlerini sürmek gerekmektedir. Fakat mevcut kaynaklar yok denecek kadar azdır. Bir çoğu birbirinin tekrarı olmakla birlikte yeni çalışmalara ve özellikle sözlü tarih çalışmalarına ihtiyaç vardır. Trabzon'da bu konuda oluşturulmuş bir arşiv bulunmamaktadır. Kişisel arşivler de yetersizdir. Yalnızca Türkiye'de müzik yayıncılığı konusunda büyük emekler vererek Trabzon'dan Mavi Nota dergisini çıkartan M. Semih Baylan -aynı zamanda konuyla ilgili ilk kitap yazarıdır- elinde bir takım verileri ve malzemeleri bulundurmakta ve zaman zaman yayınlamaktadır. Bu konudaki çalışmaların artarak sürdürülmesi şarttır.

Trabzon'daki mûsikî gelenekleri günümüzde artık yok olmak üzeredir. Meşkler ne mahalle aralarında ne de konaklarda artık görülmemektedir. Neyse ki, konser salonlarında belirttiğimiz koroların faaliyetleri çerçevesinde seyirci açısından yüksek bir doluluk oranıyla konserler düzenlenmektedir. Bu durum en azından, Türk müziği eserlerinin okunarak yaygınlaşmasını, unutulmamasını sağlamıştır. Şehirdeki meraklı insanların ihtiyaçlarına bu dernekler sayesinde kısmen cevap verilebilmektedir.

Trabzon'daki bu durum, sosyal açıdan kentli nüfusun değişmesi ile açıklanabilir. Şehirde meşklere gerçekleştiren ailelerin bugün tamamına yakını Trabzon dışında ikamet etmektedir. Her şeye rağmen mûsikînin halk tabanında yayıldığı ve benimsendiği muhakkaktır. Alan araştırmalarım esnasında bir ayakkabı imalatçısından, sokakta çorap satan vatandaşa, bir firma çalışanından, fabrika sahibine kadar her çeşit insanın bugünkü derneklere buluşabildiğine ve mûsikî sevgisinin oluşturduğu bu birliktelik içerisinde meşk yaptıklarına tanıklık ettim. Dolayısıyla mûsikî kendine özgü bir eğitim ağıdır ve şehirlerdeki her kesimden insanı bir araya getirerek disipline etmektedir. Anadolu'nun kozmopolit şehir yaşantısının sürdürüldüğü diğer şehirlerinde olduğu gibi Trabzon'da da yapılacak olan çalışmalar Türk mûsikîsinin geçmişinin ortaya konulması kadar geleceği açısından da önemlidir. Türk mûsikîsini yalnızca İstanbul veya saray eksenli düşünerek mûsikîmizin tarihte oluşturduğu ve yaygın olarak icra edildiği büyük coğrafya görmezden gelinmemelidir.

KAYNAKÇA

Akın Dergisi (1932). 1 Haziran, Sayı:5, Trabzon.

BAYLAN, M. Semih (1991). *Trabzonlu Müzisyenler ve Müsikîmizde İz Bırakanlar*, Trabzon: Eser Ofset Matbaacılık.

BAYLAN, M. Semih (2011). *Kişisel Görüşme*, Trabzon.

GAZİMİHAL, M. Ragıp (1929). *Şarki Anadolu Türküleri ve Oyunları, İstanbul Konservatuarı Folklor Heyeti'nin Dördüncü Tetkik Seyahatı Münasebetiyle*, İstanbul: Evkaf Matbaası.

ÖĞRETMEN, H. Tahsin (2011). *Kişisel Görüşme*, Trabzon.